1987
ژىل
مـاي
№10(252)
باھاسى
2 تىيىن

ياشىسۇن ئازادلىق، دوستلۇق ۋەتىنى
تەڭلىككە يول ئاچقان سوۋېتلەر ئېلى!

بىزنىڭ ۋەتەن

چەت ئەللەردىكى ۋەتەنداشلار
بىلەن مەدەنىي ئالاقە باغلاش
قازاق «ۋەتەن» جەمىيىتىنىڭ
گېزىتى

گېزىت 1976– ژىلى دېكابىردىن چىقىۋاتىدۇ.

تۇرۇشلۇق ئۆي–91

1–ماي بەيرىمى ھارپىسىدا ئال–
مۇتا رادىوسى: «پېتروپاۋلوۋسك
شەھىرىدە 1– مەۋسۇمدە 31 مىڭ
كۋادرات مېتىردىن ئوشۇغىراق
تۇرۇشلۇق ئۆي پايدىلىنىشقا بې–
لاش، قولايلىق ئۆيلەر، ئوزۇق –
تۆلۈك، تىببىي ياردەملەر بىلەن
تەمىنلەشنى ئوزىنىڭ بىرىنچى
دەرىجىلىك ۋەزىپىسى دەپ ھې–
ساپلايدۇ. موشۇ ۋەزىپىنى باش–

ھەممىگە ئۆي بولىدۇ

رىلدى. شىمالىي قازاقستان ئوب–
لۇسىنىڭ مەركىزى بولغان بۇ
شەھەرنىڭ قۇرۇلۇشچىلىرى ئوك–
تەبىرنىڭ 70 ژىللىغى بەيرىمىنى
قارشى ئېلىش يۈزىسىدىن 100ئا–
ئىلىنى يېڭى ئۆيلەرگە كىرگۈز–
دى. بۇ «تۇرۇشلۇق ئۆي–91»
پروگراممىسىنى ئەمەلگە ئاشۇ–
رۇش بويىچە ئىشلەندى» دېگەن
خەۋەر بەردى.
«تۇرۇشلۇق ئۆي–91» پروگ–
راممىسى دېگىنىمىز نېمە؟ بىز تۆ–
ۋەندە شۇ ھەققىدە قىسقىچە چۈ–
شەنچە بەرمەكچىمىز.
بىزنىڭ دۆلىتىمىز سوۋېت ئا–
دەملىرىنىڭ تۇرمۇشىنى ياخشى–
لىلىققا ئالغان سوۋېت ئىتتىپاقى
كوممۇنىستىك پارتىيەسىنىڭ 27–
سيېزى 2000–ژىلغا قەدەر ئەمە–
لىيەتتا ھەر بىر ئائىلىنى مۇستە–
قىل، ياكى ئايرىم ئۆي بىلەن تە–
مىنلەش مەخسىتىنى ئالغا قويدى.
بۇ مەخسەتنى ئورۇنلاش ئۈچۈن
ئالدىمىزدىكى بەش ژىلدا شەھەر–
لەردە 1987– ژىلنىڭ بىرىنچى
يانۋارىغا قەدەر نوۋەتكە تۇرغان
بارلىق ئائىلىلەرنى تۇرۇشلۇق
ئۆي بىلەن تەمىنلەش توغرىسىدا
قارار قوبۇل قىلىندى. يېزىلاردا
ھەر بىر ئائىلە بىر ژىلنىڭ ئىچى–
دە يېڭى ئۆي ئېلىشقا تېگىشلىك.
موشۇ پروگراممىا «تۇرۇشلۇق
ئۆي–91» پروگراممىسى دەپ
ئاتىلدۇ.
سوۋېت ئادەملىرى بۇ پروگ–
راممىنى خوشاللىق بىلەن قارشى
ئالدى. ھەقىقەتەن بىزدە خەلىق
تۇرۇشلۇق ئۆيگە ئېغىر ھالدا
مۇختاج ئېدى. يېقىندىن سېلىن–
ۋاتقان ئۆيلەر يېتىشمەيدىغان.شۇ
سەۋەپلىك بەزى ئائىلىلەر ئون–
ئون بەش ژىللاپ نوۋەتنىڭ كې–
لىشىنى كۈتۈپ، تار ئۆيلەردە
ياشاشقا مەجبۇر ئېدى. ئەندى
بولسا خەلىقنىڭ تۇرۇشلۇق ئۆيگە
بولغان ئېھتىياجىنى قانائەتلەندۈ–
رۈش ئۈچۈن كەڭ كولەمدە قۇ–
رۇلۇش سېلىش ئىشى قولغا ئې–
لىندى.
1987–ژىلدىن باشلاپ ھەر بىر
كولخوز بىلەن سوۋخوز ژىلىغا
كام دېگەندە 20 تۇرۇشلۇق ئۆي
سالماقچى. ئالمۇتىدا 1987 –ژىل–
نىڭ 1–يانۋارىغا قەدەر 50 مىڭ
ئادەم ئۆي ئېلىش نوۋىتىگە تۇر–
غان ئېكەن. ئالمۇتا قۇرۇلۇشچى–
لىرى 1991–ژىلغا قەدەر موشۇ
50مىڭ ئادەمگە تۇرۇشلۇق ئۆي
سېلىپ بېرىشنى ئۆز زىممىسىگە
ئېلىپ، ئىشقا قىزغىن كىرىشتى.
ھەر بىر سانائەت– كارخانا
ئورۇنلىرى ئۆزلىرىنىڭ ئاساسىي
ئىشىغا قوشۇمچە بەلگۈلۈك مىق–
تاردا تۇرۇشلۇق ئۆي سېلىشنى
بەلگۈلىدى. قازاقستاننىڭ چوڭ
شەھەرلىرىدە كوپ قەۋەتلىك،
ياشلارغا خاس تۇرۇشلۇق ئۆيلەر
سېلىنماقتا. بۇنى ياشلارنىڭ ئوز–
لىرى سېلىۋاتىدۇ.
ئومۇمەن «تۇرۇشلۇق ئۆي–
91» پروگراممىسى دېگىنىمىز
تۇرۇشلۇق ئۆيگە مۇھتاج بول–
غان ئەمگەكچىلەرنىڭ يېقىنقى ژىل–
لار ئىچىدە تۇرمۇشقا قولايلىق
ئۆيلەرگە ئېگە بولىدۇ، دېگەن
سوزدۇر.

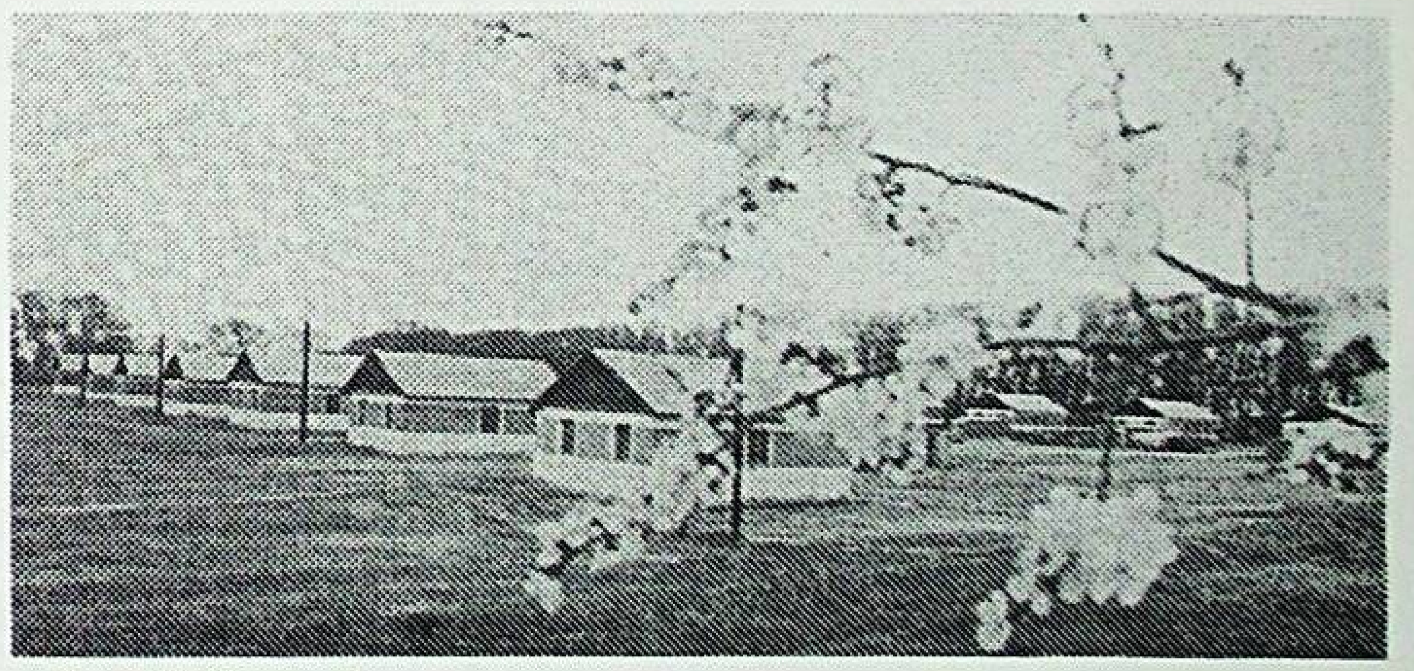

ئالمۇتا ئوبلۇسى، ئۇيغۇر را–
يونىنىڭ چارىن يېزىسىدا سۆېر–
دىلوۋ نامىدا كولخوز بولۇپ،
ئۇنىڭ قىياپىتى كۈندىن– كۈنگە
زامانىۋىي رەڭ ئالماقتا.
سۈرەتتە: يېڭىدىن سېلىنغان تۇ–
رۇشلۇق ئىمارەتلەر پايدىلىنىشقا
بېرىلىش ئالدىدا.

قازاقستاندا ئىككى مىڭغا يې–
قىن ئاۋتوكلۇب قىشى–ياز ما–
لچىلارغا ئۈزلۈكسىز مەدەنىي
خىزمەت كورسىتىدۇ. ئاۋتوكلۇب
تەركىۋىدە لېكسىيە، دوكلادلارنى
ئوقۇغۇچىلار، دوختۇرلار، ماشىن–
چىلار، ساتراچ، ناخشىچى، ساز–
چىلار– ئارتىسلار بولىدۇ. ئۇلار
ھەممە ۋاقىت چوپانلارنىڭ سويۇ–
ملۇك مېھمانلىرى.
سۈرەتتە: شەرقىي قازاقستان ئو–
بلۇسى، مارقاكول رايونلۇق مە–
دەنىيەت ئويىنىڭ ئاۋتوكلۇبى نو–
ۋەتتىكى سەپەرگە چىقتى. كلۇبنى
رايونلۇق مەدەنىيەت بولۇمىنىڭ
باشلىغى ن. كېمپىشېۋ باشقۇرىدۇ.

دوستانە كوڭۈلدىن

قۇلسارى نېفت– گاز ئىشلەش
باشقارمىسىدىكى ئاياللار 1– ئى–
يۇن– بالىلارنى قوغداش كۈنى
ھارپىسىدا نىكاراگۋا، كامپۇچىيە
جۇمھۇرىيىتى بالىلىرىغا بېغىشلاپ
600 سوملۇق سوغات تەييار–
لىدى.
بۇ باشلانمىنى رايوننىڭ باشقا
كارخانا، تەشكىلات، مەھكىمىلىر–
ىدىكى قىز– چوكانلارمۇ قىزغىن
قوللىماقتا.

ب. بېگېلدىيېۋ.
گۇرېيېۋ ئوبلۇسى.

«قۇتادغۇبىلىك» – قازاق تىلىدا

ئۇلۇق شائىر يۇسۇپ بالا–
ساغۇننىڭ ياشاپ، ئىجات قىل–
غىنىغا مىڭ ژىلچە بولدى. مانا
شۇ ۋاقىت جەريانىدا ئۇنىڭ ئە–
قىلانا سوزلىرىنى كېيىنكى ئەۋ–
لات يېلىقماي ئوقۇپ كېلىۋاتىدۇ.
قېدىمىي ئۇيغۇر مۇتەپەككۇرىنىڭ
مىراسى كونىرىمىدى، بەلكى ئۇ
بارغانسىرى يېڭى مەزمۇنغا ئې–
گە بولۇپ، يېڭىچە جاراڭلاپ ئو–
قۇلماقتا. ئەقىل ئۈگىتىش ۋە نە–
سىھەت شەكلىدە يېزىلغان بۇ
ئەسەرنىڭ ژىللار ئوتكەنسىرى
سالمىغى ئوسۇۋاتقانلىغىنىڭ سىرى
نېمىدە؟
كورۇنۇپ تۇرغان دىداكتىك–
لىق ئۆي– پىكىرنىڭ ئارقىسىدا،
كونكرېت ھاياتىي مەۋقەگە ئېگە
تىرىك ئادەم موجۇت. ئاۋتورنىڭ
ئادەملەرنى ئوز بەختىنى ئىز–
دەپ تېپىشقا ئۈندىگىنى، ئۇلار–
غا ياشاشنىڭ مەزمۇنىنى ۋە ئو–
زىنىڭ ھاياتتىكى ژۇقۇرى مەس–
ئۇلىيىتىنى ئېچىپ بېرىش ئىنتى–
لىشى بىزگە چۈشىنىشلىك. بالا–
ساغۇننىڭ شېئىرلىرىدا بىزگە مە–
لۇم ئادىللىق، ئىنسانىيلىق، ئىلھام
ۋە ئەمگەك توغرىلىق چۈشەنچى–
لەرگە چوڭقۇر فىلاسوفىيەلىك
ئېنىقلىما بېرىلىدۇ.
قاراخانىيلار ھاكىمىيىتى دەۋ–
رىدە ياشىغان شائىر (يۇسۇپ
بالاساغۇن ھازىرقى يەتتىسۇ تېر–
رىتورىيەسىدە تۇغۇلغان) ئە–
سەرلىرى ھازىرمۇ ئاكتۇئاللىغىنى
يوقاتمىدى. شائىر «ھار– نو–
مۇسنى ياشلىق چاغدىن ساقلاش–
نى» مەسلىھەت قىلىدۇ، ئۇ ئېيت–
قان تەربىيە، شەخسنى شەكىل–
لەندۈرۈش، ئوز ئارا مۇناسىۋەت–
لەر، بىلىم ئېلىش پروبلېمىلىرى
بۈگۈنمۇ كۈن تەرتىۋىدىن چۈش–
مەي كېلىۋاتقان مەسىلىلەردۇر.
شائىر تاماكا چېكىش، ھاراق ئى–
چىش ئوخشاش يامان ئىللەتلەردىن
ژىراق بولۇشقا چاقىرىدۇ.
ي. بالاساغۇننىڭ «بەخت كى–
تاۋى» يەر شارىنىڭ ئۈچ يېرىدە–
ۋېنا، قاھىرە ۋە تاشكەنتتە ساق–
لىنىۋاتىدۇ. يېقىنقى ۋاقىتلارغى–
چە ئۇ تورت تىلدا– رۇسچە
(موسكۋادا)، ئوزبەكچە (تاش–
كەنتتە)، تۈركچە (ستامبۇلدا)ۋە
ئۇيغۇرچە(بېجىندا)يورۇق كور–
گەن ئېدى. يېقىندا مەزكۇر كى–
تاپ قازاق تىلىغا تەرجىمە قىلىن–
دى. بۇ جۇمھۇرىيىتىمىز مەدەنىي
ھاياتىدىكى چوڭ يېڭىلىق، ئەل–
ۋەتتە.
كىتاپنى رۇس تىلىدىن تەرجى–
مە قىلغان شائىر ئا. ئېگېۋبايېۋ
ئورگىنالدىكى ئاۋتورنىڭ ئۆي –
پىكرىنى، ئىدىيەۋىي روھىنى،مەز–
مۇن چوڭقۇرلىغىنى ئېنىق بېرىش–
كە تىرىشقان ۋە بۇ يونىلىشتە
ئېيتارلىق ئۇتۇقلارغا يېتىشكەن،
تەرجىمان شۇنداقلا بەزى يەرلەر–
دە ئەركىن مۇلاھىزىلەرنى قوللى–
نىپ، شۇ دەۋىردىكى شېئىرىي
ئەنئەنىلەرنى ساقلاپ قېلىشقا
ئىنتىلغان.
قېدىمىي شەرىق مەۋقەسى–
نىڭ چوققىسىنى بەلگۈلەپ بەر–
گەن بالاساغۇننىڭ شېئىرىيىتى چو–
ڭقۇر نادىرلىققا ئېگە. ئۇ ئەج–
دادلىرىمىزنىڭ ھايات تەرزىنى،
ئارزۇ– ئارمانلىرىنى، دۇنياغا كوز
قارىشىنى، پسىخولوگىيەسىنى ئو–
چۇق كورسىتىپ بېرەلىگەن. ھەر
قانداق مىللەتنىڭ ئەڭ ياخشى
بايلىغى ئومۇم خەلىقنىڭكىگە ئاي–
لىنىدۇ، شۇنداقلا قازاق تىلىدا
چىققان بالاساغۇننىڭ كىتاۋىمۇ
ئوز مۇخلىسلىرىنى تاپىدىغان بو–
لىدۇ.

ئا. ئادىلوۋا.

رەسسام ئە. قاستېيېۋنىڭ «تۈركسىب» ناملىق سۈرىتى.

70 ئۇلۇق ئوكتەبر

مەملىكىتىمىز ئوكتەبرنىڭ 70 ژىللىغىغا تەييارلىنىۋاتقان موشۇ كۈنلەردە بېسىپ ئوتكەن يوللارغا نەزەر تاشلايمىز. شۇندا يادىمىزغا قازاقستاندا بەرپا قىلىنغان تۈركسىب تومۈر يولى چۈشىدۇ.

تۈركسىب تومۈر يولى

مەملىكىتىمىز ئوكتەبرنىڭ 70 ژىللىغىغا تەييارلىنىۋاتقان موشۇ كۈنلەردە بېسىپ ئوتكەن يوللارغا نەزەر تاشلايمىز. يادىمىزغا قازاقستاندا بەرپا قىلىنغان تۈركسىب تومۈريولى چۈشىدۇ.

ئۇلۇق ئوكتەبرگىچە قازاق دىيارىدا ئايرىم سانائەت كارخانىلىرى ئوتتۇرىسىدىكى تار تاپانلىق تومۈريوللارنى ھېساپقا ئالمىغاندا تومۈريول ناھايىتى ئاز ئىدى. شۇڭلاشقىمۇ ئەمگەك ۋە مۇداپىئە كېڭىشى 1926– ژىلنىڭ ئاخىرىدا تۈركستان– سىبىر تومۈر يولىنى ياساش توغرىلىق قارار قوبۇل قىلدى. شۇنىڭدىن كېيىن 1927– ژىلنىڭ باھارىدا بۇ چوڭ قۇرۇلۇشقا كېرەكلىك ماتېرىياللار كېلەچەكتىكى يول بويىغا توشۇلۇشقا باشلىدى.

شۇ ژىلى قۇرۇلۇشنىڭ شىمالىي تەرىپىگە ئۇزۇنلىغى 150 كىلومېتر يول ياسىلىپ بولدى. ئىرتىش دەرياسىغا كورۇك سېلىندى. يول لايىھىسى دەسلەپكى ژىللا جەنۇپتىمۇ باشلاندى.

قازاق دالاسىغا يېڭى ھايات نەپەسىنى ئېلىپ كەلگەن تۈركسىب يولىنى ياساشقا 30 مىڭدىن كوپرەك ئىشچى، ئىنژېنېر– تېخنىك خادىملار كىرىشىپ كەتتى. پەقەت ئىرتىش دەرياسىغا كورۇك سېلىشقىلا 850 ئادەم قاتنىشىپ، ئۈچ سمېنا بولۇپ ئىشلىگەن.

بۇ زامانىۋىي چوڭ قۇرۇلۇش ئىنتايىن ئېغىر شارائىتتا ئېلىپ بېرىلدى. جەنۇپنىڭ پىژ–پىژ ئىسسىغىمۇ، شىمالنىڭ قەھرىتان سوغلىرىمۇ قۇرۇلۇشچىلارنىڭ كېلەچەككە، يېڭى مۇۋاپپەقىيەتلەرنى قولغا كەلتۈرۈشكە بولغان ئىشەنچىگە داغ چۈشىرەلمىدى. ئۇلار ناھايىتى زور ئىنژېنېرلىق مەسىلىلەرنى ھەل قىلىپ، 1928–ژىلنىڭ ئاخىرىدا يېڭى يولنىڭ ئۇزۇنلىغىنى 500 كىلومېترغا يەتكۈزدى. موشۇنداق ئەمگەك نەتىجىسىدە ئۈچ ژىلدا 1440كىلومېتر پولات يول تارتىلىپ، 22 مىللىون كۋادرات مېتر يەر قېزىش ئىشلىرى ئەمەلگە ئاشۇرۇلدى. شۇنداقلا يول بويلىرىدا ئويلەر، مەدەنىيەت، سودا مەھكىمىلىرى سېلىنىپ پايدىلىنىشقا بېرىلدى.

– تۈركسىب قۇرۇلۇشى باشلانغان چاغدا مەن تومبى شەھىرىدە تېخنىكۇمدا ئوقۇۋاتاتتىم،– دەيدۇ تومۈر يولچى، ئەمگەك ئىلغارى، بىرىنچى بەش ژىللىقتىن تارتىپ ھازىرغىچە ئەمگەك قىلىپ كېلىۋاتقان ئەكىمباي ئەشىربايېۋ ئاقساقال.– ھېچبىر ئىككىلەنمەستىن ئەينە شۇ قۇرۇلۇشقا بېرىش قارارىغا كەلدىم. چۈنكى تومۈر يولنىڭ جۇمھۇرىيىتىمىز ئۈچۈن، ئېلىمىز ئۈچۈن قانچىلىك ئەھمىيەتلىك ئىكەنلىگىنى ھەممىمىز چۈشىنەتتۇق. تېخنىكۇمغا ئوقۇشقا چۈشۈش ئالدىدا 100 كىلومېتر يەردە تۇرىدىغان چوڭ ئاپامنىڭ ئويىگە مېھمانغا بارغاندا دادام ئىككىمىز تورت كۈن ژۈرگەن ئېدۇق. تومۈريول ياسالسا ئۇ يەرگە ئىككى– ئۈچ سائەتتىلا يېتىپ بېرىش ئىمكانىيىتى تۇغۇلاتتى.

ئىشچىلارنىڭ، ئىنژېنېر– تېخنىك خادىملارنىڭ غەيرەتلىك ئىشلىشى نەتىجىسىدە 1930–ژىلنىڭ 28–ئاپرېلىدا ئاينابۇلاق ستانسىيەسىدە يولنىڭ ئىككى ئۇچى تۇتاشتۇرۇلغان. بۇ يەردە مىڭلىغان ئادەم قاتناشقان چوڭ ژىغىن بولدى. شۇنداق قىلىپ سىبىرنىڭ ئىختىسادىي رايونلىرىنى قازاقستان ۋە ئوتتۇرا ئازىياگە ئەڭ قىسقا يول بىلەن باغلىدى.

تۈركسىبتومۈريولى پايدىلىنىشقا بېرىلگەن دەسلەپكى ئون ژىلدا يولنىڭ ماددىي– تېخنىكىلىق ئاساسىي مۇستەھكەملەندى. 1937–ژىلى ژۈك توشۇش ئالتە ھەسسە كوپىيىپ، توققۇز ژىل ئىچىدە ئۇمۇمىي كىرىم 206 مىللىون سومغا يەتتى. پاراۋوز پاركى ئىككى ھەسسە كوپەيدى. بۇ يەردە ئىشلەيدىغان كادىرلارمۇ ئوستى. بىر چاغلاردىكى ئاددىي ئىشچىلار– جۇماغالى ئوماروۋ، مۇستافا كازبېكوۋ، تېلېش تەشىنوۋلار رەھبىرى خىزمەتلەرگە كوتىرىلدى. تۈركسىبنىڭ تەرەققىي قىلىشىغا سەياسىي بولۇمنىڭ باشلىغى ۋ. پولەكوۋ، يول باشلىغى ۋ. كۇلاك، يول كەسىپىي ئىتتىپاق كومىتېتىنىڭ رەئىسى ژ. تىنبېكوۋ چوڭ ھەسسە قوشتى. لېنىنگرادتىكى تومۈريول ئىنستىتۇتىنى دەسلەپ تۈگەتكەن ئىنژېنېر قازاق قىزى ف. كولېنوۋا ئۇزاق ژىللار مابايىندا تۈركسىبتە ئۈنۈملۈك ئەمگەك قىلدى.

تۈركسىبنىڭ بولۇپمۇ ئۇلۇق ۋەتەن ئۇرۇشى ژىللىرىدا ئاتقۇرغان خىزمىتى چوڭ بولدى. قازاقستان قىزىل ئارمىيەنى ئوق–دورا، يېقىلغۇ، ئوزۇق– تۈلۈك، كىيىم– كېچەك بىلەن تەمىنلەيدىغان زور ئامبارغا ئايلاندى. ئېلىمىزنىڭ غەربىي رايونلىرىدىن مىڭلىغان كارخانىلار ۋە ئادەملەر كوچۈرۈلدى. تۈركستان– سىبىر ماگىستىرالىدا قۇرۇلغان 34– كولوننا فرونت يوللىرىنى بېسىپ ئوتۇپ، بېرلىنغىچە باردى. ئۇرۇش ژىللىرىدا يۈزلىگەن قازاقستانلىق تومۈر يولچىلار ۋەتىنىمىزنىڭ ژۇقۇرى مۇكاپاتلىرىغا سازاۋەر بولدى. ئۇلارنىڭ كوپچىلىگى تومۈريولساھاسىدا ئەمگەك قىلىپ ياشلارغا مول تەجرىبىسىنى ئۈگىتىپ، تەربىيىلىمەكتە.

ئۇرۇشتىن كېيىنكى ژىللاردا قازاقستان تومۈريولى تېخىمۇ تەرەققىي قىلدى. 1949– ژىلى موينتى –چۇ تومۈريولى لىنىيەسى سېلىنىپ، قازاقستاننىڭ شىمالى بىلەن جەنۇبىي رايونلىرى تۇتاشتۇرۇلدى.

1971–ژىلى قازاقستان تومۈر يولى ئەمگەكتىكى زور مۇۋاپپەقىيەتلىرى ئۈچۈن لېنىن ئوردېنى بىلەن مۇكاپاتلاندى.

تۈركسىب قۇرۇلغان دەسلەپكى چاغلاردا ئۇ بىر ژىل ئىچىدە ئورۇنلىغان ئىشنى ھازىر يالغۇز ئالمۇتا يولىلا تورت ھەپتە ئىچىدە ئورۇنلاپ قويىدۇ. تومۈر يولچىلار ئارىسىدا 11 نەپەر ئادەم سوتسىيالىستىك ئەمگەك قەھرىمانى دېگەن ژۇقۇرى نامغا ئېگە بولدى. چىمكەنت بولۇمچىسىنىڭ باشلىغى ئا. سالىقبايېۋ، فرۇنزې بولۇمچىسىنىڭ يول ئۇستىسى ئا. سارماشايېۋ، ئارىس ستانسىيەسىنىڭ پويېزد قۇراشتۇرغۇچىسى ئا. بالغىنبېكوۋلار ئەينە شۇلار جۇملىسىدىندۇر.

تۈركسىب تومۈر يولىنىڭ قۇرۇلۇشى يېڭى باشلانغاندا ئۇنىڭ ھەممە ئىشى قول بىلەن قىلىناتتى. ئاساسىي قاتناش ۋاستىسى توگە، ئات قوشقان ھارۋۇ، قول ھارۋۇسىدىن ئىبارەت ئىدى. ھازىر بولسا ئىشلەپ چىقىرىشتا ھېساپلاش تېخنىكىسى كەڭ جارىي قىلىنماقتا. ژۈك چۈشىرىش ۋە ژۈكلەش ئىشلىرىنىڭ 94 پروتسېنتى مېخانىكىلاشتۇرۇلغان. يول رېمونت قىلغۇچىلارنىڭ ئەمگىگى تولۇق ماشىنا كۈچى بىلەن ئېلىپ بېرىلىدۇ.

ئەللىك ژىلدا ئەل يېڭى، دېگەندەك تۈركسىب تومۈر يولى سېلىنغاندىن بۇيان ئوتكەن 50 ژىلدا مەملىكىتىمىز ئىختىسادى توپ ئاساسىدىن ئوزگىرىپ تەرەققىي قىلدى. بۇ يەردە بىرلا ئالمۇتا تومۈريولى بويىدا قىلىنىۋاتقان ئىشنىلا تىلغا ئالساق كۇپايە. مەسىلەن، سارىشاغان– شىغاناق، چىڭگېلدى– ئارىس تومۈر يوللىرىنىڭ بويىي تولۇق ئېلېكترلەشتۇرۇلدى. ئوتكەن ژىلى موشۇ يول كوللېكتىۋى پىلاندىن ئاشقىرى بىر مىللىون 36 مىڭ توننا خەلق ئېگىلىگى ژۈكىنى توشۇدى.

بۈگۈنكى كۈندە قازاقستان تومۈر يولچىلىرى ئوكتەبرنىڭ 70 ژىللىغىنى مۇناسىپ كۈتۈۋېلىش ئۈچۈن پىداكارانە ئەمگەك قىلماقتا.

ك. شاكىروۋا،
«تېمىرجولشى» گېزىتىنىڭ رېداكتورى.

كىتاپ ئىشقىۋازلىرى

لېنگر رايونى كۇيبىشېۋ نامىدىكى ئوتتۇرا مەكتەپتە ئىختىيارىي كىتاپ ئىشقىۋازلىرى جەمىيىتى ئىشلەۋاتقىنىغا مانا ئۈچ ژىل بولدى. موشۇ ۋاقىت ئىچىدە جەمىيەت ئەزالىرىنىڭ سانى ئەللىك ئادەمدىن 600 ئادەمگە يەتتى.

بۇ كۈنلەردە كوپلىگەن ئويلەرنىڭ ئايرىم كىتاپخانىلىرى بار. يېقىندا ئوزەم شاھىد بولغان بىر ئەھۋالنى سوزلەپ بېرەي: «كېگېس ئارىق» سەككىز ژىللىق مەكتىۋىنىڭ قازاق تىلى ۋە ئەدەبىيات پەنلىرىنىڭ مۇئەللىملىرى ئو. قوزىباقوۋ ۋە ق. پوشاتايېۋلارنىڭ ئويىدىكى كىتاپخانىلىرىنى كورگىنىمدە، ناھايىتى رازى بولدۇم. ئۇلارنىڭ كىتاپ جاۋەنلىرىدە قازاق سوۋېت يازغۇچىلىرىنىڭ، رۇس كلاسسىكلىرىنىڭ ئەسەرلىرى جىق ئىكەن. ئۇستازلار، مەكتەپتە دەرس بەرگەندە ئەلۋەتتە موشۇ كىتاپلاردىن پايدىلىنىدۇ. كىتاپ مەنىۋىي بايلىقتۇر. ئادەمنىڭ مەدەنىيەتلىك، بىلىملىك بولۇشىمۇ ئۇنىڭ كىتاپ ئوقۇشىغا باغلىق.

«ئاباي» كولخوزىنىڭ مەركىزى «قاسقاسۇ» يېزىسىدا تۇرۇشلۇق كوپلىگەن ئادەملەرنىڭ كىتاپ فوندى ناھايىتى جىق. مەسىلەن، مەزكۇر كولخوزنىڭ ژۋېنو يېتەكچىسى لېنىن، ئوكتەبر ئىنقىلاۋى، ئەمگەك قىزىل تۇغى، «ھورمەت بەلگۇسى» ئوردېنلىرىنى ئالغان ت. ئابدۇرايىموۋ ئەينە شۇنداق كىتاپ ئىشقىۋازلىرىنىڭ بىرىدۇر.

س. قۇمار ئوغلى،
كۇيبىشېۋ نامىدىكى مەكتەپ كىتاپ ئىشقىۋازلىرى جەمىيىتىنىڭ رەئىسى.

ساناتورىي سېلىنماقتا

ئۇيغۇر رايونى تەۋەسىدىكى ئارشاڭنىڭ يەرنىڭ قات– قاتلىرىدىن قايناپ چىقىدىغان ئارامىي جان، دەرتكە داۋا، رەنجىگە شىپا ئىسسىق سۇيى بۈگۈنكى كۈندە جۇمھۇرىيەتتىلا ئەمەس، پۈتكۈل ئىتتىپاققا مەلۇم. تىبابەت ئالىملىرى بۇ شىپابەخش سۇنىڭ بەل، ئومۇرتقا، رېۋماتىزم كېسەللىرىگە داۋا ئىكەنلىگىنى دەلىللەشتى. ھازىر ئارشاڭنىڭ شەرقىي قىسمىغا 160 ئورۇنلۇق ساناتورىي ئويى سېلىنماقتا. بۇ ئىمارەت 1990– ژىلى پايدىلىنىشقا تاپشۇرۇلىدۇ.

مەدەنىيەت دەرگاھى

ئەل-فارابىي نامىدىكى چىمكەنت مەدەنىيەت ئىنستىتۇتى يېقىندا ئۆزىنىڭ 20 يىللىقىنى نىشانلاپ ئۆتتى. شۇ مۇناسىۋەت بىلەن گېزىتىمىز مۇخبىرى ئابدۇكېرىم راخمانوۋ ئىنستىتۇت رېكتورى مۇتەن جۇنىسبايېۋ يولداش بىلەن ئۇچرىشىپ، ئۇنىڭدىن ئىنستىتۇتنى تونۇشتۇرۇش يۈزىسىدىن بىر نەچچە سوئالغا جاۋاپ بېرىشىنى ئىلتىماس قىلغان ئېدى. بىز تۆۋەندە ئەينە شۇ سۆھبەتنى گېزىتخانلىرىمىزغا ھاۋالە قىلىۋاتىمىز.

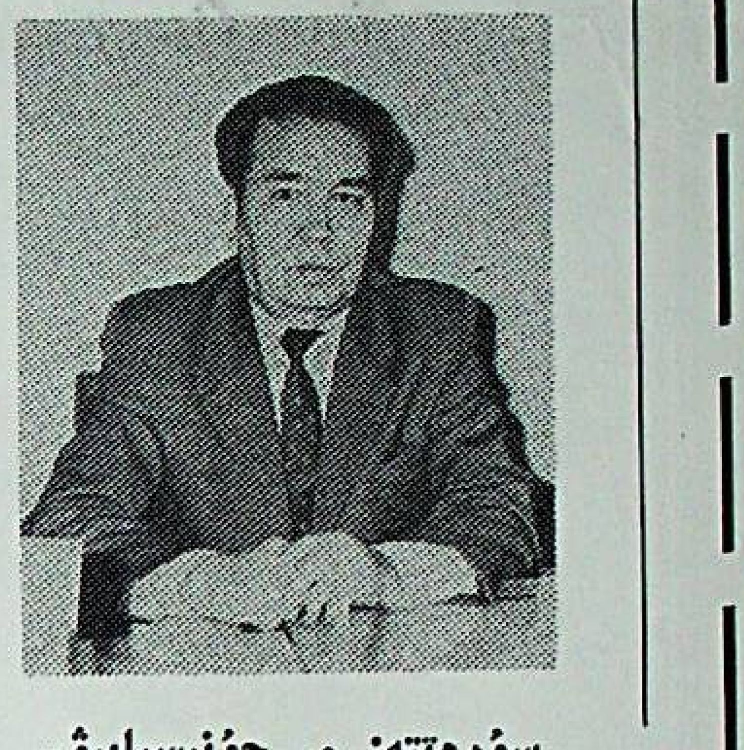

سۈرەتتە: م. جۇنىسبايېۋ.

مۇخبىر: مۇتەن جۇنىسبېك ئوغلى، سىز باشقۇرۇۋاتقان ئىنستىتۇتنىڭ قۇرۇلغىنىغا 20 يىل توشۇپتۇ. گېزىتخانلىرىمىز نامىدىن ئىنستىتۇت كوللېكتىۋىنى مۇچەل تويلىرىڭىز بىلەن تەبرىكلەيمىز.

رېكتور: رەخمەت.

مۇخبىر: موكې، سوھبىتىمىزنى ھەر قاچانقى ئەنئەنىمىز بويىچە ئىنستىتۇتنى ئۇمۇمىي يۈزلۈك تونۇشتۇرۇشتىن باشلىساق دېۋىدىم.

رېكتور: ئوتمۇشنى بىلمىسەك بۈگۈنكىنى باھالاش، كېلەچەكنى كۆرۈش قىيىن ئېكەنلىگى ھەممىمىزگە مەلۇم. بۇنىڭدىن 20 يىل مۇقەددەم بۇ بىلىم دەرگاھىدىكى 4 كافېدرادا 225 ستۇدېنت بولۇپ، ئۇلارغا دەرس بېرىدىغان 30 مۇئەللىمنىڭ ھەممىسى دېگىدەك ئالىي بىلىملىك، ئۈچى پەن كاندىداتى ئېدى.

دولىتىمىز ئىختىسادىنىڭ كوتۈرۈلۈشى، خەلقىمىز تۇرمۇشىنىڭ ياخشىلىنىشىغا باغلىق مەدەنىي-مەنىۋىي تەلۋىمىزمۇ كۆن ساناپ ئۆسمەكتە. مانا شۇ تەلەپنى قانائەتلەندۈرۈش ئۈچۈن مەدەنىيەت-كادىرلىرىنى تەييارلاش ئىشىمىز ئوز دائىرىسىنى كەڭەيتىپ بارماقتا. بۇنىڭ مىسالىنى بىزنىڭ ئىنستىتۇتنىڭ ھاياتىدىن كورۈشكە بولىدۇ.

ھازىر ئىنستىتۇتىمىزدا 16 كافېدرا بولۇپ ئۇنىڭ كۈندۈزلۈك بۆلۈمىدە 1300، سىرتتىن ئوقۇش بولۇمىدە 800، بارلىغى 2100 ستۇدېنت ئوقۇماقتا. بۇلارغا 204 ئالىي بىلىملىك ئۇستازلار دەرس بېرىدۇ، ئۇلارنىڭ قىرىق بىرى پەن كاندىداتىدۇر.

مۇخبىر: ستۇدېنتلارنىڭ بىلىمىنى پۇختا ئېگەللىشى بىلەن ئۇستازلارنىڭ ئوز ۋەزىپىسىنى ژۇقۇرى دەرىجىدە ئاتقۇرۇشىنىڭ بىر تەرىپى ئۇلارغا كورسىتىلىدىغان غەمخورلۇققا مۇناسىۋەتلىك بولىدۇ، ئەلۋەتتە.

رېكتور: توغرا ئېيتىسىز، بىزنىڭ ئىلىمىزدا ھوكۇمىتىمىزنىڭ مەخسەت نىشانى خەلققە غەمخورلۇق قىلىشقا قارىتىلغانلىغىنى ھەممە بىلىدۇ. بىزنىڭ ئىنستىتۇت كوللېكتىۋىمىز بۇ غەمخورلۇقنى ھەر كۈنى دېگىدەك رازىمەنلىك ھىسسىياتى بىلەن سېزىنمەكتە.

ستۇدېنتلار ئېلىمىزنىڭ باشقا جايلىرىغا ئوخشاشلا ھەقسىز ئوقۇغاندىن تاشقىرى ھەر ئېيىغا 40-50 سوم مىقتارىدا ستىپېندىيە ئالىدۇ. ئۇلار ياتاقخانىدىن، كىتاپخانىدىن، دوختۇرلۇق ياردەمدىن، مۇزىكا ئەسۋاپلىرىدىن، دەم ئېلىش ئويلىرىدىن،سپورت قۇراللىرى بىلەن، ئوقۇش زاللىرىدىن ھەقسىز پايدىلىنىدۇ. بۇ چىقىملار ئۈچۈن دولەت تەرىپىدىن ھەر بىر ستۇدېنتكە ژىلىغا بىر مىڭ سوم مولچەرىدە پۇل سەرىپ قىلىنىدۇ.

ئوقۇش سۈپىتىنىڭ ياخشى بولۇشى مۇئەللىملەر بىلىمىنىڭ ژۇقۇرى بولۇشىغا بىۋاستە مۇناسىۋەتلىكتۇر. شۇنىڭ ئۈچۈنمۇ بىز پېداگوگلىرىمىزنىڭ بىلىمىنى ئاشۇرۇشقا، مۇتەخەسسىسلىگىنى يېتىلدۈرۈشكە ئالاھىدە كوڭۈل بولىمىز. مەسىلەن، مانا موشۇ ژىلى ئىنستىتۇتىمىزدىن 15 مۇئەللىم ئاسپىرانتۇرىدا ئوقۇۋاتىدۇ. 40 مۇئەللىم موسكۋا، لېنىنگراد، ئالمۇتا ئوخشاش جايلاردىكى بىلىم ئاشۇرۇش ئىنستىتۇتلىرىدا ئوقۇپ، بىلىمىنى ئاشۇردى. ئاتاقلىق مەدەنىيەت يۇرتلىرىدا، كىتاپخانىلاردا ئەمەلىي ئىشلار بىلەن شۇغۇللىنىپ، تەجرىبەلەرنى توپلىدى.

بۇنىڭدىن بىر نەچچە ژىل ئىلگىرى ئىنستىتۇتىمىز يېڭى بىناغا كوچۇپ كىردى. بۇ بىنادا زامانىۋىي ئوقۇش قۇراللىرى بىلەن جابدۇقلانغان قولايلىق يورۇق بولمىلەر، 650 چاسامېتر كېلىدىغان سپورت زالى، 500 ئورۇنلۇق مەجلىس زالى بار. بۇنىڭغا قوشۇمچە 800 ئورۇنلۇق ئىككى ياتاقخانىمۇ ستۇدېنتلارنىڭ ئىختىيارىغا بېرىلدى.

شەھەرنىڭ سىرتىدا سپورت ۋە دەم ئېلىش لاگېرى سېلىندى. بۇ لاگېردا ژىلغا

(داۋامى 4- بەتتە).

ئائىلەۋي سەنئەت كورۈگى

يېقىندا ئۇست-كامىنوگورسكنىڭ سەنئەت ئىشقىۋازلىرى ئۇلۇق ئوكتەبرنىڭ 70 ژىللىغى شەرىپىگە بېغىشلانغان ئائىلەۋي ئانسامبللارنىڭ مۇسابىقىسىنى تاماشا قىلدى. ئوبلۇستا بىرىنچى قېتىم ئوتكۈزۈلگەن مۇسابىقىغا 15 ئائىلەۋي ئانسامبل قاتناشتى.

سەنئەت كورۈگى كۈرشىم رايونىدىن كەلگەن سارباسوۋلارنىڭ ئائىلەۋي ئانسامبلى ئورۇنلىغان ئۇرغىسا تىلېندىيېۋنىڭ «ئانا مونولوگى» بىلەن ئېچىلدى. ئائىلە باشلىغى دەۋلېتقان سارباسوۋ يېتەكچىلىك قىلىدىغان ئانسامبل ئەزالىرى دوسمىخان، راۋشان، مايرا، گۈلنارە، ئېردانلار ئېيتقان ناخشىلىرى بىلەن تاماشىبىنلار ژۈرىگىگە يول تاپالىدى.

ئۇلان رايونىدىن كەلگەن ئاسلىخان بىلەن مەنسىيە ئەبىشېۋلار توققۇز ياشلىق ئوغلى تالغات ۋە يەتتە ياشلىق ئوغلى ساناتنى، بەش ياشلىق ساياتنى باشلاپ چىققاندا سەھنىگە ئالاھىدە ھوسۇن قوشۇلغاندەك بولدى. ئانسامبل يېتەكچىسى ئاسلىخان دومبىرا بىلەن باياننى نوۋەت بىلەن ئويناپ، رەپىقىسى مەنسىيە بىلەن ئۇسسۇلغا چۈشتى، باللىرى ناخشا ئېيتتى. تالغات ساز چالسا، سايات «ئانانىڭ تىلى» ناخشىسىنى ئوزى يەككە ئورۇنلىدى. سانات دادىسى يازغان «باللىق چاغ» كۈيىنى ئورۇنلىدى. بۇ ئۈچ بالىنىڭ مۇنداق ئەركىن ناخشا ئېيتىپ، ساز چېلىپ، كوپچىلىكنىڭ دىققىتىنى ئوزىگە جەلىپ قىلىشى بىكار ئەمەس ئېدى. چۈنكى ئاسلىخان ھەۋەسكار بەستىكار بولسا، مەنسىيە خەلقىمىزنىڭ ئۇسسۇل سەنئىتىنى داۋام ئەتكۈزۈپ كېلىۋاتقان ياشلارنىڭ بىرى. دېمەك، ئاتا-ئانىلارنىڭ بۇ پەزىلەتلىرى پەرزەنتلىرىگە تەسىر قىلغان.

بۇنداق ياخشى پەزىلەت مۇسابىقىغا قاتناشقان بارلىق ئانسامبللارغا تەن.

تاماشىبىنلار ئالدىدا قايسا ۋە شەربەنو ژىلقىشبايېۋلارنىڭ ئانسامبلى. زايسان رايونىدىن كەلگەن بۇ ئانسامبلنىڭ رېپېرتۇئارى ئاھايىتى باي ئېكەن. ئۇلار ئورۇنلىغان ھەر بىر ناخشا مەلۇم كومپوزىتسىيەگە قۇرۇلغان. ئوغۇللىرى سېرىك بىلەن ئېرىك دومبىرا چالسا، قىزلىرى قارلىغاش ۋە قاراشاشلار گىتارا بىلەن يەككە-يەككە ناخشا ئېيتتى. ئانسامبل ن. تىلېندىيېۋنىڭ «ئاق كەپتەرلەر» ناخشىسىنى ئورۇنلىغاندا كەنجە قىزى گۈلناز ئېچىلىق قۇشنىڭ سىماسىنى گەۋدىلەندۈردى. ئۇلار كورسەتكەن ھەر خىل پروگراممىدا تاماشىبىنلاردا چوڭقۇر تەسىرات قالدۇردى.

تارباغاتايلىق ساخارىيېۋلارنىڭ ئائىلەۋي ئانسامبلى جىلقىشبايېۋلار ئانسامبلىدىن قېلىشمىدى. بۇلارمۇ ئۇلۇق ئوكتەبر تەنتەنىسىنى، ئېچىلىق ماۋزۇسىنى ئوز رېپېرتۇئارىغا ئاساس قىلغان. بۇ كوللېكتىۋقا قاتناشقۇچىلار باشقا ئانسامبللارغا قارىغاندا كوپ ئېكەن. ئاتمىش ياشتىكى بوشان ساخارىيېۋدىن تارتىپ، ئۈچ ياشلىق قورالاينى قوشقاندا بۇ ئەۋلاتتىن سەھنىگە ئون سەككىز ئادەم چىقتى. ئۇلار قازاقنىڭ قېدىمىي ساز ئەسۋاپلىرىنىمۇ ياخشى چالالايدېكەن.

ب. جۇماجانوۋا.

شەرقىي قازاقستان ئوبلۇسى.

مۇزىكا ھەپتىلىگى

يېقىندا شېۋچېنكو شەھرىنىڭ ئاباي نامىدىكى مەدەنىيەت سارىيىدا باللار ۋە ياشلار ئۈچۈن مۇزىكا ھەپتىلىگى بولۇپ ئۆتتى. ئوبلۇسلۇق فىلارمونىيەنىڭ كامېرلىق ئانسامبلى، كومپوزىتور س. ئېركىمبېكوۋ تەرىپىدىن ماڭغىشلاق ئارتىستلىرى ئۈچۈن مەخسۇس يېزىلغان «ئويۇنلار» سىكلىنى ئورۇنلىدى.

يېرىم ئارالنىڭ مەدەنىيەت خادىملىرى سەنئەتنىڭ ئەنئەنىۋىي باھار فېستىۋالىغا باللارنى ۋە ياشلارنى جەلىپ قىلىپ، ئۇلارنى ئېستېتىكىلىق تەربىيىلەشكە ئالاھىدە كوڭۈل بولدى. ئۇلارنىڭ ئىلتىماسى بويىچە قازاقستاننىڭ ياش كومپوزىتورلىرى مۇزىكا مەكتەپلىرى ۋە ئۇچىلىشېلارنىڭ ئوقۇغۇچىلىرى ئۈچۈن پيېسسالارنى ئىجات قىلدى.

(قاز تاگ مۇخبىرى).

ئالمۇتا ئوبلۇسى، خەشكەلەڭ رايونىدىكى ئوجېت يېزىسىدا مەدەنىي ھايات ياخشى يولغا قويۇلغان. بۇ يەردىكى مەدەنىيەت سارايىدا ھەر خىل كرۇژوكلار بىلەن بىللە شاخمات، بېلىارد، شاشكا ئوينايدىغان بولمىلەرمۇ ئىشلەيدۇ.

سارايىنىڭ يېنىدا تەشكىل قىلىنغان «دىلرابا» ئانسامبلى بولسا يېزا ۋە رايون دائىرىسىدىكى ئاھالىنىڭ سويۇملۇك كوڭۈل ئاچقۇچىسىغا ئايلاندى. ئانسامبل ئۆزىنىڭ تالانتلىق ئارتىستلىرى، ھەر خىل باي رېپېرتۇئارى ئارقىلىق داڭ قازىنىپ، زوق كوڭلىدىن چىقماقتا.

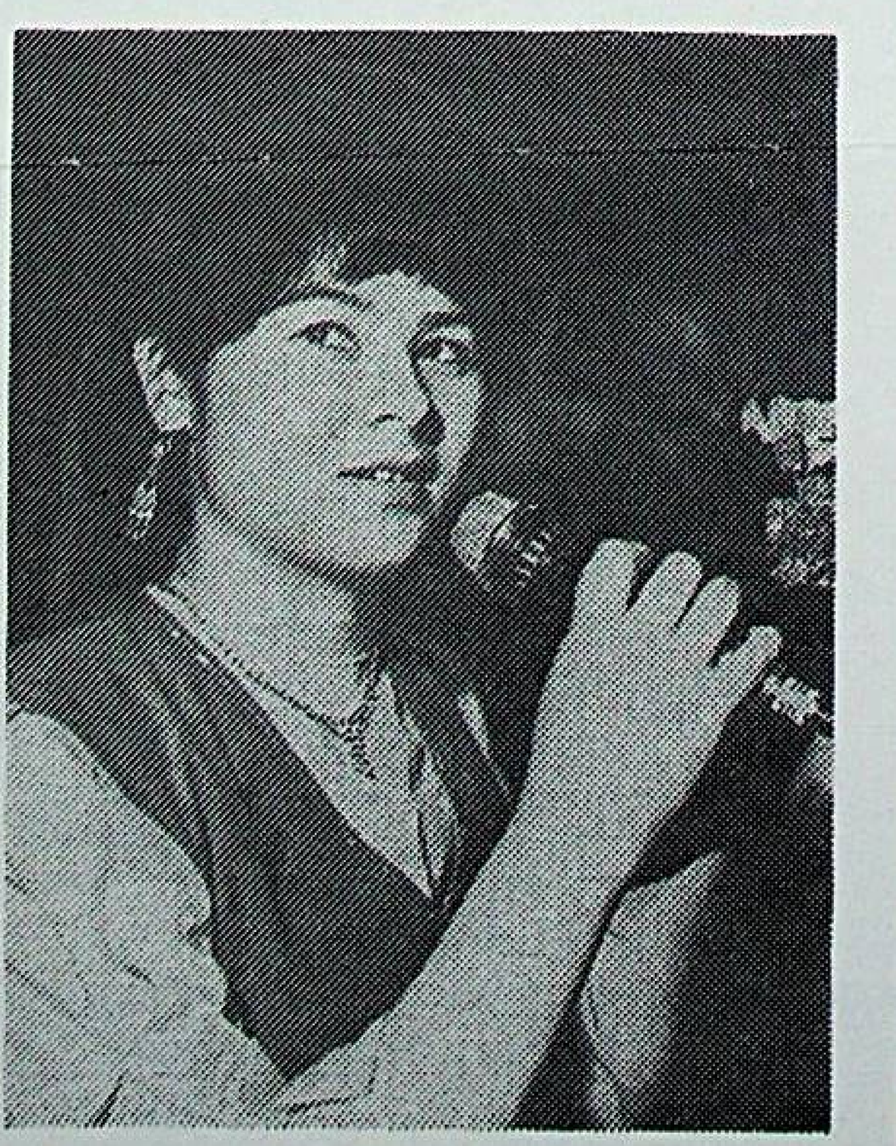

سۈرەتلەردە: (ژۇقۇرىدا) ئانسامبل تەركىۋىدىكى داپچى ئىسمائىل روزىيېۋ، تەمبۇرچى ئازات ھېتاخۇنوۋ، دۇتارچى ئۇرى روزىيېۋلار. (تۆۋەندە) رەشىدەم ئومەروۋا ناخشا ئىجرا قىلماقتا.

مۇزىكىدا جۇشقۇن ياڭالغىنى

ئۇيغۇر مۇزىكىسىنى نەرەققىي ئەتتۈرۈش ۋە ئۇنى بۈگۈنكى ئەۋلاتقا يەتكۈزۈشتە سەيدۇللا ئەسمىتۇللا ئوغلى رەخمىتۇللايېۋنىڭ كۆرسەتكەن خىزمەتلىرى زور.

ھاياتىنىڭ 30 ژىلىنى دىگىدەك سەنئەتكە بېغىشلىغان بۇ ئادەم خەلق قەلبىگە يول تاپقان، خەلق خوشاللىغىنى، خەلق مۇڭىنى ئىپادىلەيدىغان مۇزىكىلارنى ياراتقان.

س. ئە. رەخمىتۇللايېۋ 1915ـ ژىلى ياركەنت (ھازىرقى پانفىلوۋ) شەھرىدە تۇغۇلۇپ، سوۋېي زەرۋات مەكتۇۋىدە ئوقۇپ، بىلىم ئالغان. ئۇ سەنئەت قوينىغا «كوك كوينەكلەر» (دەسلەپكى ئۇيغۇر سەنئەت ھەۋەسكارلار ئومىگى) ئومىگىدىن قەدەم قويغان ئىدى. ئۇ ئۇزلىگىدىن سكرىپكىنى ئۆگىنىپ، مەكتەپنىڭ سەنئەت ئىشلىرىغا قاتنىشىپ ژۈردى. ھەۋەسكارلارنىڭ ئارىسىدا بىرىنچى بولۇپ نوتا ئۆگەندى. ئۇنىڭ ئۇيغۇر مىللىي مۇزىكىسىنى تولۇق ئۆزلەشتۈرۈشىگە ۋە سكرىپكىدا ئۇستىلىق بىلەن ئوينىشىغا تونۇلغان سەنئەتكار، پېشقەدەم چالغۇچى غۇلامخان جەلىلوۋ كوپ ياردەم قىلدى. شۈگىلاشقىمۇ س. رەخمىتۇللايېۋ غۇلامخان جەلىلوۋنى ھەقلىق تۈردە: «مېنىڭ ئۇستازىم» ـ دەپ ئاتىغان ئىدى. غۇلامخان جەلىلوۋمۇ ئۆزىنىڭ شاگىرتىنى پەخىرلىنىپ تىلغا ئالىدۇ:

ـ ياركەنتتە مۇزىكىغا كوڭۈل قويغان ياشلارنىڭ ئىچىدە سەيدۇللا بىلەن ئابدۇنەبي ئابدۇماناپوۋلار بار ئىدى. ئۇلارنىڭ قولىدىن چالغۇ ئەسۋاپلىرى چۈشمەيدىغان. سەيدۇللا شاگىرت بولسىمۇ سكرىپكىنى مەندىن ئوبدان چالاتتى. ھېلىمۇ يادىمدا، 1936ـژىلى غۇلجىدا بولغان بىر ئولتىرىشتا سەيدۇللامىنىڭ سكرىپكا چالغىنىنى كورگەن ناخشىچى ئاق تېيىپ دىگەن كىشى: «ئۇكام، سەن بىزگە يېڭىلىق ئېلىپ كەپسەن» دىگەن ئىدى.

موشۇ ژىللىرى س. رەخمىتۇللايېۋ ئائىلىسى بىلەن غۇلجىغا بارغان ئىدى. ئۇنىڭ بەختىگە 1934ـژىلى غۇلجا شەھرىدە ئىلى ۋىلايەتلىك ئۇيغۇر مەدەنىي ـ ئاقارتىش ئۇيۇشمىسى يېنىدا سانائىي ـ نەپىسە ئومىگى قۇرۇلدى. ئومەككە سەيدۇللامۇ قوبۇل قىلىندى. ئۇ ئومەكنىڭ ئىشلىرىغا ئاكتىۋ ئىشتىراك قىلغانلىغىنىڭ سىرتىدا، نوتىنى ئوبدان بىلگىنى ئۈچۈن سوۋېت ۋە يېۋروپا مۇزىكىلىرىنىڭ تارقىلىشىغا كۈچ چىقاردى. ئۇيغۇر خەلقى سوۋېت كومپوزىتورلىرى ۋ. پ. سولوۋيېۋ ـ سېدوي، ئى. دۇنايېۋسكىي، ن. بوگوسلوۋسكىي، م. بلانتېر ۋە باشقىلارنىڭ مۇزىكا ئەسەرلىرىنى س. رەخمىتۇللايېۋنىڭ ئورۇنلىشى ئارقىلىق ئاڭلىدى.

تالانتلىق مۇزىكانت ئۇرغۇلىغان ياشلارنى نوتىغا ئۆگەتتى. «سانائىي ـ نەپىسە ئومىگىنىڭ» ئەزالىرى ج. يەھيارىي، روزى تەمبىر، ھۇسەيىن تەمبىر، م. ھاسانوۋ، ئ. ناسىروۋ، ئا. ماناپوۋلار بىلەن بىرلىكتە ئۇيغۇر مىللىي مۇزىكىسىنىڭ ئوسۇشىگە، رىۋاجلىنىشىغا كوپ كۈچ چىقاردى. ئۇلار ئۇيغۇر خەلق مۇزىكىلىرىنى قايتىدىن رەتلىدى. 1944ـژىلدىن كېيىن س. رەخمىتۇللايېۋ غۇلجىدىكى «ئىتتىپاق» خەلق تىياترىدا ئىشلەشكە باشلىدى. موشۇ ژىللىرى ئۇ «غېرىپ ۋە سەنەم» مۇزىكىلىق دراممىسىنىڭ مۇزىكىلىرىنى رەتلەپ ۋە تولۇقلاشقا قاتناشتى. شۇنداقلا «لەيلى ۋە مەجنۇن» دراممىسىنى، بولۇپمۇ مەجنۇننىڭ ئايرىم ناخشىلىرىنى تولۇقلاشتا كورسەتكەن خىزمىتى تىلغا ئالارلىق دەرىجىدە بولدى. س. رەخمىتۇللايېۋنىڭ «رۇخسارىي» مۇقامىغا قوشقان ھەسسىسى چوڭ. شۇنداقلا ئۇ «پەرھات ـ شىرىن»، «نازۇگۇم» دراممىلىرىغا ئۆزى مۇزىكا ئىشلىگەن ئىدى.

تالانتلىق خەلق كومپوزىتورى س. رەخمىتۇللايېۋ مۇزىكىنى، نەغمىنى خەلقتىن ئۆگىنىپ، يەنە خەلققە تەغدىم قىلىشنى بىلەتتى. س. رەخمىتۇللايېۋنىڭ مونۇ سوزلىرى مېنىڭ يادىمدا: «ئۇيغۇر مۇزىكىسى تۈگىمەس ـ غەزنە. مەن بۇ غەزنىنى چېلىپ تۈگىتەلمەيمەن. قانچە تىرىشساممۇ ئۇنىڭ ئاخىرىنى كورەلمەيمەن. بۇ بىزنىڭ خەلقىمىزنىڭ بېباھا موجىزىسىدۇر...» خەلق ئىچىدىن چىققان تۇغما تالانت ئېگىسى س. رەخمىتۇللايېۋ كېيىنكى ۋاقىتلاردا ئۇيغۇر دراماتۇرگلىرىنىڭ ئەسەرلىرىگە مۇزىكا يېزىپ، خەلقنىڭ ئالقىشىغا سازاۋەر بولدى. مەسىلەن، لۇتپۇللا مۇتەللىپنىڭ «كۆرەش قىزى» دراممىسى 1941ـ ژىلى ئۈرۈمچى شەھرىدە قويۇلدى. مانا شۇ دراممىنىڭ مۇزىكىسىنى س. رەخمىتۇللايېۋ بىلەن م. ھاسانوۋلار يازدى. دراممىنى سەھنىلەشتۈرگەن ئابدۇكېرىم رازى ئىدى.

س. رەخمىتۇللايېۋ كوپلىگەن ناخشىلارغا ۋە ئۇسسۇللارغا مۇزىكا يازدى. «كوزى ئۇيقىدا ئول پەرى»، «ئېچىلسۇن»، «يەلپۇنەر» ناخشىلىرىنىڭ مۇزىكىسى ئۇنىڭ ئىجادىغا تەئەللۇق. سەيدۇللامىنىڭ ئىجادىنىڭ مەلۇم بىر قىسمى مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرىنىڭ ناخشىلىرى بىلەن، ئۈچ ۋىلايەت ئارمىيەسىنىڭ مارشلىرىنى تەشكىل قىلىدۇ. مەسىلەن، ئۇ 1945ـژىلى «قوغلايمىز دۈشمەننى»، «جەڭچى قەھرىمان بالىلار» (سوزى داۋۇت تۈرەخمەتوۋنىڭ) كەبى كوپلىگەن مارشلارغا مۇزىكا يازغان بولۇپ، بۇ مارشلار خەلق ئىچىگە كەڭ تارالغان ئىدى.

ئۇ 1955ـ ژىلى ئائىلىسى بىلەن ياركەنتكە كوچۈپ چىقتى ۋە «ئوكتەبرنىڭ 40 ژىللىغى» كولخوزىدا تەشكىل قىلىنغان ناخشا ـ ئۇسسۇل ئانسامبلىغا رەھبەرلىك قىلدى. كېيىن پەنجىم يېزىسىدىكى ئابدۇللا روزىباقىيېۋ نامىدىكى مەكتەپتە مۇزىكىدىن دەرىس بەردى.

ئوز ئومرىنى ئۇيغۇر سەنئىتىنىڭ رىۋاجلىنىشىغا، ئۇيغۇر مىللىي مۇزىكىسىنىڭ يۈكسىلىشىگە سەرىپ قىلغان تۇغما تالانت ئېگىسى س. رەخمىتۇللايېۋ 1968ـ ژىلى ياركەنت شەھرىدە ۋاپات بولدى.

خەلق ئىچىدە «ئىجاتكار جىسمانىي جەھەتتىن ئولسىمۇ، ئۇنىڭ ئىجادى ئولمەيدۇ» دىگەن گەپ بار. مانا بۇ ھېكمەتلىك سوزنىڭ ھەققانىي ئىكەنلىگىنى س. رەخمىتۇللايېۋنىڭ ھاياتىدىنمۇ روشەن بايقىغىلى بولىدۇ. چۈنكى مەرھۇم س. رەخمىتۇللايېۋ تەرىپىدىن يېزىلغان مۇزىكا ئاھاڭلىرى ھازىرمۇ خەلق ئىچىدە. ياڭراپ كەلمەكتە.

ت. قاھارىي.

باھار پەسلى ئۆزىنىڭ گۈل ـ چېچەككە تولغان گۈزەل مەنزىرىسى، ئىللىق ھاۋاسى بىلەن بارلىق جانلارغا ھۇزۇر ۋە ئىلھام بېغىشلايدۇ. ئالما، ئالىچا، نەشپۈتلۈك باغلارغا تولغان ئالمۇتا شەھرىنىڭ باھارى تېخىمۇ گۈزەل.

چەت ئەللەرگىمۇ ئۆزمەھسۇلاتىنى ئەۋەتىدىغان ئالمۇتا «پورشېن» زاۋودىنىڭ سابىق ئىشچىسى ئىۋرايىم مەمەتوۋ ھورمەتلىك پېنسىيەدە قىرىلمىقىنىڭ گەشتىنى سۈرمەكتە. ئۇ باغۋەنچىلىك ئىشلىرى بىلەن شۇغۇللىنىشنى ياخشى كورىدۇ.

مول ھوسۇل خەۋەرچىلىرى باھار چېچەكلىرىگە ھەۋەس قىلماقتا.

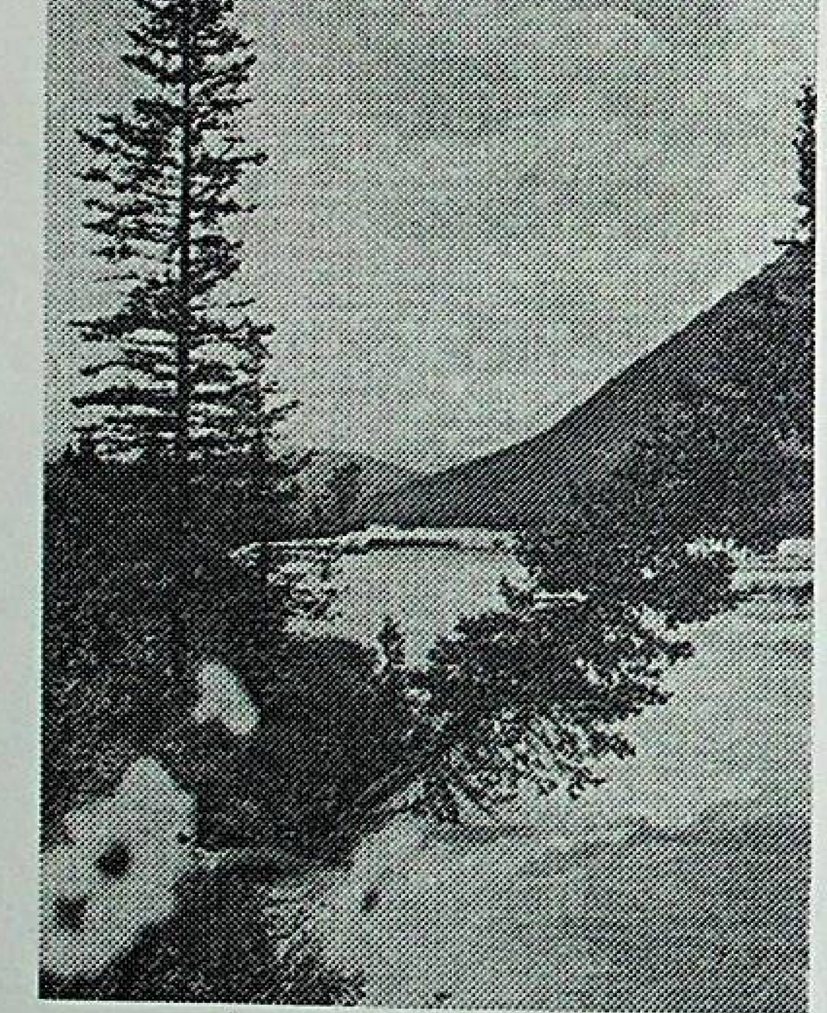

شەرقىي قازاقستان ئوبلۇسى ئۆزىنىڭ گۈزەل تەبىئەت مەنزىرىسى بىلەن داڭلىق. بولۇپمۇ ئۇنىڭ ھوسنىگە ـ ھوسۇن قوشۇپ ژۇمرەتتەك پاقىرىغان زايسان، مارقاكول قاتارلىق كوللىرى، ئېرتىش ئوخشاش دەريالىرى بىلەن تېخىمۇ مەشھۇردۇر.

بۇ كول ـ دەريالار تەبىئەتكە گۈزەللىك بېغىشلاپلا قالماستىن ھەر خىل بېلىقلىرى بىلەنمۇ ئىقتىسادىي ئەھمىيەتكە ئىگە.

سۈرەتتە: مارقاكول مەنزىرىسى تەسۋىرلەنگەن.

تەھىر ھەيىتى

مەدەنىيەت دەرگاھى

(داۋامى، بېشى ـ3ـ بەتتە)

350 ئادەم دەم ئېلىپ، داۋالىنىدۇ، سپورت بىلەن شۇغۇللىنىپ، بەدەنلىرىنى چىنىقتۇرىدۇ. ئىنستىتۇت ئىشچىلار ئۇيۇشمىسىنىڭ ئىختىيارىدىكى بۇ لاگېرغا يوللانما ھەقسىز ياكى ناھايىتى ئەرزەنلىتىلگەن باھا بىلەن بېرىلىدۇ.

دولىتىمىز تەرىپىدىن كورسىتىلىۋاتقان مۇنداق غەمخورلۇقلارنى بىرەر سوھبەتتە ئېيتىپ تۈگىتىش مۇمكىن ئەمەس.

مۇخبىر: ھازىر ئېلىمىزدا قايتا قۇرۇش ئىشى قىزغىن كېتىپ بارماقتا. خەلقىمىز ھاياتىدىكى موشۇ مۇھىم ئىشنىڭ سىزلەرنىڭ ئىنستىتۇتتا قانداق ھالەتتە ئەمەلگە ئاشۇرۇلۇۋاتقانلىغىنى سوزلەپ بەرسىڭىز ئىدى.

رېكتور: ئالىي مەكتەپلەردە قايتا قۇرۇش ئىشى باشلانغاندىن بېرى ئوقۇش ـ ئوقۇتۇش ۋە تەربىيە ئىشلىرىمىزدا خېلى دەرىجىدە كامچىلىقلارنىڭ بارلىغى كورۈلدى. بىز بۇ كامچىلىقلارنى تۈزەشنىڭ يوللىرىنى تېپىپ، ئەمەلگە ئاشۇرۇۋاتىمىز. مەسىلەن، قايتا قۇرۇشنىڭ روھىغا يېقىنەن ئوقۇش پىلانىنى، ئوقۇش پروگراممىسىنى قايتا قاراۋاتىمىز، لېكسىيە دەرسىنىڭ سائاتىنى ئازايتىپ، ئەمەلىي ئىش بىلەن بىرلەشتۈرۈلگەن دەرس سائاتىنى، مۇئەللىملەرنىڭ، خۇسۇسەن مۇزىكا سىنىپى ئوقۇغۇچىلىرى بىلەن يەككە مەشغۇلات ژۈرگۈزۈش سائاتىنى كوپەيتىۋاتىمىز. دېپلوم ئىشىنى پەقەت قەغەز يۈزىدىلا ئەمەس، تەجرىبە ئىشى بىلەن بىرلەشتۈرگەن ھالدا قاراشنى، ئوقۇتۇش ئىشلىرىدا بۈگۈنكى زامانىۋىي قۇرال ـ جابدۇقلارنى بۇرۇنقىغا نىسبەتەن يەنە كوپلەپ پايدىلىنىش ئىشىنى يولغا قويۇۋاتىمىز. قايتا قۇرۇش ئىشىغا مۇناسىۋەتلىك ئەمەلگە ئاشۇرۇلۇۋاتقان ئىشلىرىمىزنىڭ مۇتەخەسسىسلىگى مۇكەممەل كادىرلار يېتىشتۈرۈشىمىزگە ئىجابىي تەسىر قىلىدىغانلىغىدا گەپ يوق.

مۇخبىر: مەزكۇر ئىنستىتۇتتا جايلاردىكى مەدەنىيەت سارايلىرىغا، كىتاپخانىلارغا، ئانسامبىللارغا ۋە باشقا مەدەنىيەت ئوچاقلىرىغا، مەكتەپلەرگە كادىرلار تەييارلىنىدۇ. بۇ دېمەك سىزلەردە مۇئەللىملەرنىڭمۇ، ستۇدېنتلارنىڭمۇ سەنئەتچىلەر ئىكەنلىگىدىن دېرەك بەرسە كېرەك.

رېكتور: مۇنداق بولۇشى ئەلۋەتتە تەبىيدۇر. ئىنستىتۇتتىكى كافېدرالارنىڭ يېرىمى دىگىدەك بىۋاستە مۇزىكا، ناخشا ـ ئۇسسۇل ئۆگىتىپ، ئوقۇتۇشقا بېغىشلانغان. ئىنستىتۇت يېنىدا قۇرۇلغان «فارابىي سازى» ئانسامبلىنىڭ رېپېرتۇئارىدا خەلقىمىزنىڭ قېدىمىي ناخشا ـ سازلىرى بار. بۇ ئانسامبل ئېلىمىزدىن تاشقىرى كۇبا، پولشا ئوخشاش كوپلىگەن چەت ئەللەردە ئوز ھونەرلىرىنى نامايىش قىلدى. «جىگېر» ئانسامبلى، پەقەتلا قوبىزچى قىزلاردىن تەركىپ تاپقان. «ئاققۇ» ئانسامبلى، 300 ئادەم قاتنىشىدىغان خور كوللېكتىۋلىرىمۇ ئېلىمىزنىڭ چوڭ شەھەرلىرىدە ئويۇن قويۇپ، خەلقىمىزنىڭ ئالقىشىغا سازاۋەر بولماقتا.

مۇخبىر: دېمەك ئوز ھونەرلىرىڭىزنى خەلق بىلەن ئورتاقلىشىپ تۇرىدىكەنسىزلەردە.

رېكتور: يەنە بىر تەرەپتىن ستۇدېنتلارنىڭ دەرىستىن تاشقىرى ۋاقىتلاردا مۇنداق سەنئەت كرۇژوكلىرىغا قاتنىشىشى ئۇلارنى كېلەچەكتە ئوز ئىشلىرىنى ياخشى ئۇيۇشتۇرۇشقا ئۆگىتىدۇ.

بىزنىڭ ئادرېس: س س س ر، 480044 ئالمۇتا شەھرى، م. گوركىي كوچىسى، 50ـ ئۆي، 7ـ قەۋەت. تېلېفونلار 85ـ86ـ33، 95ـ86ـ33، 07ـ87ـ33، 21ـ75ـ33، ئىندېكس. 72877

Бизниң адрес: СССР. 480044. г. Алма-Ата, Ул. М. Горького, 50.7 этаж, редакция газеты «Бизниң Ватан» индекс 72877.